

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Кафедра культурології та медіа-комунікацій

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о.зав. кафедри

_____ Т. В. Босенко

“ _____ ” _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Парадигми сучасної культурології

Освітний рівень – Магістр

Спеціальність – 034 «Культурологія»

Факультет культурології

2016 – 2017 навчальний рік

Робоча програма з навчальної дисципліни **«Парадигми сучасної культурології»** для магістрів за спеціальністю 034 – культурологія

Розробник: доктор культурології, проф. Кислюк К.В.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри культурології та медіа-комунікацій

Протокол від «29» серпня 2016 року № 1

В.о.зав. кафедри культурології та медіа-комунікацій

_____ Босенко Т . В.
(підпис)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Професійне спрямування, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Професійне спрямування 03 – гуманітарні науки		
Модулів – 1	Спеціальність: 034 – культурологія	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання –		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		3-й	3-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 5,5	Освітній рівень: магістр	16 год.	14 год.
		Практичні, семінарські	
		8 год.	4 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		66 год.	72 год.
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю:	
залік	контрольна робота, залік		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 27%

для заочної форми навчання – 20%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Курс «Парадигми сучасної культурології» передбачений навчальним планом фахової підготовки магістрів культурології. Він спрямований на систематизацію та розширення фактичних знань з провідних культурологічних концепцій і напрямів досліджень культури кінця XX — початку XXI ст. на основі роботи з новітньою періодичною, монографічною, навчальною літературою, електронними ресурсами 2000-х рр.

Мета курсу — ознайомлення магістрів із станом і перспективами культурології як академічної дисципліни за останні десятиліття.

Завдання курсу:

- засвоїти нові актуальні поняття сучасного культурологічного знання;
- узагальнити провідні сучасні культурологічні концепції;
- позначити перспективні напрями культурологічних досліджень XXI ст.;
- удосконалювати навички пошуку сучасного культурологічного знання у новітній літературі.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати:

- предмет, проблемне коло та теоретико-методологічні основи медіа-культурології;
- зміст культурологічної парадигми освіти;
- основні етапи розвитку й результати гендерних досліджень 1970–2000-х рр.
- засадничі принципи, еволюцію постколоніальних досліджень, особливості відповідних студій в розвинутих країнах, країнах «третього світу», на пострадянському просторі;
- основних етапів еволюції теорій Іншого та засадничих принципів теорій меншин;
- соціокультурне підґрунтя, теоретичні підвалини мультикультуралізму, основні форми мультикультурних політик у світі;
- основні теоретико-методологічні принципи та поширені сучасні напрями досліджень в рамках соціальної та культурної антропології.

Уміти:

- самостійно орієнтуватися в актуальних культурологічних концепціях і дослідницьких напрямках;
- аналізувати проблеми та перспективи культурологічного знання XXI ст.;
- обґрунтувати власну думку щодо дискусійних проблем сучасної культурології;
- робити практичні висновки із набутих теоретичних знань;
- використовувати новітню літературу, електронні ресурси та періодику у власній науковій роботі.

Мати *навички* проектування майбутньої професійної діяльності суголосно перспективам сучасної культурології.

За навчальним планом вивчення курсу передбачено протягом дев'яти тижнів теоретичної підготовки. Навчальний матеріал переділено на два змістові модулі. **Змістовний модуль 1 «Медіа-культурологія»** включає дві теми; **змістовний модуль 2 «Перспективні напрями культурологічних досліджень»** складається з п'яти тем.

Програму укладено відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Згідно з системою академічних кредитів, що аналогічна ECTS, визначено змістові модулі курсу, сформульовано завдання для самостійної роботи студентів, адаптовано до конкретики навчального курсу оцінювання навчальних досягнень студентів, складено перелік основної і додаткової літератури до курсу, а також необхідних електронних ресурсів.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 МЕДІА-КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Тема 1. Медіа-культурологія

Поняття «медіа», «комунікація», «медіа-культура». Типологія медіа. Фактори, які спричинили домінування медіа на початку XXI ст.

Роль медіа в економіці сучасного суспільства. «Промисловий інтернет» та «інтернет речей», електронна комерція та її різновиди. «Фріланс» як принципова нова модель виробничих відносин.

Особливості легітимізації суспільно-політичного життя в електронних медіа. Сутність та основні вимоги до live-демократії та електронного управління. Медіа та захист прав меншин. Парадокси «втоми від співстраждання». Загрози «цифровому суверенітету».

Медіа як новітній соціальний ліфт. Соціальні мережі як новий тип соціальної комунікації. Медіа як провідний канал трансляції знань та духовної культури. Комп'ютерні ігри як феномен масової культури. Медіа-арт та його основні напрями. Специфіка медійних образів людини. Медіа-віруси та засоби боротьби з ними.

Концепція «медійного розширення людини» М. Маклюєна. Теорія «сітьового суспільства» М. Кастельса.

Тема 2. Культурологічна парадигма освіти

Система освіти в індустріальному суспільстві та її основні функції. Соціокультурні трансформації та глобальна криза системи освіти наприкінці XX ст. Культурантропологічні виміри сучасного інформаційного суспільства й нове «замовлення» для освіти. Виклики еkleктизму, консумерізму та мультикультуралізму.

Основні тенденції розвитку освітньої сфери на початку XXI ст. Основні організаційні, змістовні, дидактичні напрями реформування освіти на початку III-го тис. Визначення культурологічної парадигми освіти. Основні форми і методи впровадження культурологічної парадигми в освіту. Принцип відкритої освіти. Особистість педагога в культурологічній парадигмі освіти.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1. Гендерні дослідження

Поняття гендеру. Гендер і біологічний пол. Ідейні передумови гендерних студій. С. де Бовуар. Феміністські студії 1970-х рр. «Жіноча історія», «жіноча економіка», «жіночий стиль». Виникнення андрології у 1980-і рр. Дослідження гомосексуальності та маскулітності. Інституціоналізація гендерних досліджень у 1990–2000-х рр. ЛЖБТ-студії. Трансформації гендерних досліджень на початку XXI ст. Поняття квір-ідентичності. Дослідження діабіліті. Теоретичні здобутки гендерних досліджень XX ст. Особливості гендерних статусів в Україні. Жінка в історії української культури. Становлення гендерної проблематики в Україні наприкінці XIX – на початку XXI ст.

Тема 2. Постколоніальні студії

Визначення й проблемне поле постколоніальних студій. Історико-географічний, літературний і донауковий етапи постколоніальних студій. Започаткування постколоніальної тематики в працях Е. Саїда, Г. Співак, Х. Бхабха. Теоретико-методологічні підстави постколоніалізму. Постать постколоніального критика. Особливості постколоніальних студій у західних країнах, країнах «третього світу». Інструментарій постколоніалізму в розв'язанні

проблем української національної ідентичності. Соціокультурні особливості пограниччя «Росія–Україна–Білорусь».

Тема 3. Теорії Іншого. Теорії меншин

Поняття Іншого. Образи Іншого в історії світової культури. Становлення Іншології в творчості Ж.-П. Сартра й Е. Левінаса.

Поняття гегемонії як механізму утримання влади в патріархатних суспільствах. Поняття «гегемонна маскуліність». Множинність «репресованих меншин» в науковій думці. Основні напрями досліджень «меншин». Теорії деміфологізації «меншин» Ф. Фенона та П. Коллінз. Дослідження «гетерогенних меншостей».

Тема 4. Теорія і практика мультикультуралізму

Мультикультуралізм як теорія і як політика. Соціально-економічні передумови мультикультуралізму. Ліберальний і радикальний дискурси мультикультуралізму. «М'який» мультикультуралізм і «жорсткий» мультикультуралізм як основні політичні практики мультикультуралізму. Занепад європейської моделі мультикультуралізму. Мультикультуралізм як майбутній виклик для України.

Тема 5. Соціальна та культурна антропологія

Виникнення антропології як універсальної науки про людину. Антропологічні дослідження на стині XIX–XX ст. Розділення соціальної та культурної антропології у середині XX ст. Специфіка соціально-антропологічного погляду на суспільство.

Програма соціально-культурної антропології: її предмет та засадничі теоретико-методологічні принципи. Напрями соціально-антропологічних досліджень.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього го	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с. р.		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль I												
Змістовий модуль 1. НОВА КУЛЬТУРНА ІСТОРІЯ												
Тема 1. Медіа-культурологія	12	4	4	-	-	6	14	2	2	-	-	10
Тема 2. Культурологічна парадигма освіти	12	2	2	-	-	8	16	2		-	-	14
Разом за змістовим модулем 1	24	6	4	-	-	14	30	4	2	-	-	24
Змістовий модуль 2. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ												
Тема 1. Гендерні	10	2	2	-	-	6	14	2	2	-	-	10

дослідження												
Тема 2. Постколоніальні студії.	10	2	2	-	-	6	14	2	-	-	-	12
Тема 3. Теорії Іншого. Теорії меншин	8	2	-	-	-	6	10	2	-	-	-	8
Тема 4. Теорія і практика мультикультуралізму	10	2	-	-	-	8	12	2	-	-	-	10
Тема 5. Соціальна та культурна антропологія	10	2	-	-	-	8	10	2	-	-	-	8
Разом за змістовим модулем 2	48	10	8	-	-	34	60	10	2	-	-	48
Самостійна робота	18	-	-	-	-	18	-	-	-	-	-	-
Усього годин	90	16	8			66	90	14	4			72

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
	Змістовний модуль 1 МЕДІА-КУЛЬТУРОЛОГІЯ	4	2
1.	Концепція «розумного натовпу» Г. Рейнгольда	2	2
2.	Культурологічна парадигма освіти	2	-
	Змістовний модуль 2 ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	4	2
3.	Гендерні дослідження (С. де Бовуар, О. Забужко)	2	2
4.	Постколоніальні студії (Е. Саїд, Х. Бхабха)	2	-
	Разом	8	4

6. Теми практичних занять

Практичні завдання не передбачені

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
	Змістовний модуль 1 МЕДІА-КУЛЬТУРОЛОГІЯ	14	24
1.	Медіа-культурологія – підготовка до лекції і семінарських занять	6	10
2.	Культурологічна парадигма освіти – підготовка до лекцій і семінарських занять	8	14
	Змістовний модуль 2 ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	34	48
3.	Гендерні дослідження – підготовка до лекцій і семінарських занять	6	10
4.	Постколоніальні студії. Теорія Іншого – підготовка до лекцій і семінарських занять	6	12
5.	Теорії Іншого. Теорії меншин – підготовка до лекцій.	6	8
6.	Теорія та практика мультикультуралізму – підготовка до лекцій.	8	10
7.	Соціальна та культурна антропологія – підготовка до лекцій.	8	8
8.	Підготовка конспекту за однією з обраних тем обсягом 5-6 друкованих аркушів з наступним виступом перед аудиторією та відповідями на запитання: 1. Медіа-політики в Україні в 2000-і рр. 2. Провідні українські медіа в 2014-2016 рр. 3. Образи жінки в історії світової культури. 4. Образи жінки в українській культурі. 5. Інструментарій постколоніалізму в розв'язанні проблем української національної ідентичності. 6. Соціокультурні особливості пограниччя «Росія–Україна–Білорусь». 7. Мультикультуралізм як виклик для Росії. 8. Мультикультуралізм як виклик для України. 9. Популярні напрями соціокультурної антропології. 10. Візуальні дослідження на початку XXI ст.	18	-
	Усього	66	72

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальні науково-дослідні завдання не передбачені

10. Методи навчання

Назва теми	Методи навчання
Змістовний модуль 1 НОВА КУЛЬТУРНА ІСТОРІЯ	
Тема 1. Медіа-культурологія	Оглядова лекція / Аналітичний семінар на основі першоджерел
Тема 2. Культурологічна парадигма освіти	Оглядова лекція / Аналітичний семінар на основі статей у науковій періодиці
Змістовний модуль 2 ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	
Тема 1. Гендерні дослідження	Оглядова лекція / Аналітичний семінар на основі першоджерел
Тема 2. Постколоніальні студії. Теорія Іншого	Оглядова лекція / Аналітичний семінар на основі першоджерел
Тема 3. Теорії Іншого. Теорії меншин.	Оглядова лекція
Тема 4. Теорія і практика мультикультуралізму	Оглядова лекція / Аналітичний семінар на основі першоджерел
Тема 5. Соціальна та культурна антропологія	Оглядова лекція / Семінар на основі навчальної та наукової літератури
Самостійна робота	Конспект Доповідь
Іспит	Усна відповідь на екзаменаційний білет з 3-х питань.

11. Методи контролю

№ з/п	Види контролю	Методи контролю
1.	Поточний контроль	Контроль відвідування та участі в лекційних заняттях
		Оцінювання участі в семінарських заняттях
2.	Періодичний контроль	Проміжна атестація — відпрацювання пропущених занять
3.	Самостійна робота	Конспект з наступним виступом перед аудиторією та відповідями на запитання
4.	Підсумковий контроль	Залік з урахуванням суми балів, отриманих за відвідування лекцій, участь у семінарських заняттях, самостійну роботу

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль							С/р	Підсумковий контроль	Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2							
T1	T2	T1	T2	T3	T4	T5	16	20	100
16	13	13	13	3	3	3			

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Методичний посібник – Кислюк К. В. Парадигми сучасної культурології : прогр. та навч.-метод. мат. для магістрів спец. «Культурологія» фак-ту культурології / К. В. Кислюк. — Х. : Харк. держ. акад. культури, 2013. — 12 с.

2. НМКД в електронній формі — e-disk2010@ukr.net.

14. Рекомендована література

Базова

1. Ассман Я. Культурная память. Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности / Я. Ассман ; пер. нем. М. М. Сокольской. — М. : Языки славян. культуры, 2004. — 368 с.

2. Берк П. Историческая антропология и новая культурная история [Електронний ресурс] / Питер Берк // Новое литературное обозрение. — № 5 (75). — 2005. — Режим доступа к журн. : <http://www.magazines.russ.ru/nlo/2005/75/ne5.html>.

3. Борисов А.А. Мультикультурализм в США: теории и практики : учеб. пособие / А. А. Борисов ; Федер. Агентство по образованию, Перм. гос. ун-т. - Пермь : Ред.-изд. отдел Перм. ун-та, 2007. — 215 с.

4. Борисова О.В. Соціально-історична антропологія : навч. посібник. / О. В. Борисова. – Луганськ : Альма матер, 2007. — 342 с.
5. Брандт Г. Философская антропология феминизма / Г. Брандт. — СПб : Алетейя, 2007. — 154 с.
6. Введение в гендерные исследования. Ч. 1. Учеб. пособие / под ред. И. Жеребкиной — Х. : ХЦГИ; СПб. : Алетейя, 2001. — 708 с.
7. Введение в гендерные исследования. Ч. 2. Хрестоматия / под ред. С. Жеребкина. — Х. : ХЦГИ; СПб. : Алетейя, 2001. — 991 с.
8. Глобализация и мультикультурализм / П. К. Гречко, И. А. Мальковская, С. А. Нижников [и др.] ; отв. ред. Н. С. Кирабаев ; М-во образования и науки РФ, Рос. ун-т дружбы народов, фак. гуманитар. и соц. наук. — М. : Изд-во РУДН, 2005. — 331 с.
9. Жеребкина И. Субъективность и гендер / И. Жеребкина. — СПб. : Алетейя, 2007. — 304 с.
10. Мультикультурализм и трансформация постсоветских обществ / под ред. В. С. Малахова и В. А. Тишкова ; Ин-т этнологии и антропологии; Ин-т философии РАН. — М., 2002. — 354 с.
11. Нора П. Всемирное торжество памяти [Электронный ресурс] / П. Нора // Неприкосновенный запас. — 2005. — № 40–41 (2–3). — Режим доступа к журн. : <http://www.magazines.russ.ru/nz/2005/2/ha2.html>.
12. Нора П. Между памятью и историей (Проблематика мест памяти) / П. Нора // Франция-память / П. Нора, М. Озуф, Ж. де Пюимеж, М. Винок ; пер. с фр. Д. Хапаевой. — СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1999. — С. 17–50.
13. Пушкарева Н. Гендерная теория и историческое знание / Н. Пушкарева. — СПб. : Алетейя, 2008. — 496 с.
14. Репина Л. П. Историческая память и современная историография / Л. П. Репина // Новая и новейшая история. — 2004. — № 5. — С. 39–51.
15. Рикер П. Яким має бути новий етос Європи? [Електронний ресурс] / П. Рикер // Критика. — 2005. — Число 6. — Режим доступу до журн. : http://www.krytyka.kiev.ua/articles/s.1_6_2005.html.
16. Саид Э.В. Ориентализм. Западные концепции Востока / Е. В. Саид ; пер. с англ. и комм. А. В. Говорунова с послесл. К. А. Крылова. — СПб. : Русский Мирь, 2006. — 637 с.
17. Сегеда С. Антропология : навч. посібник / С. Сегеда. — К. : Либідь, 2001. — 336 с.
18. Спивак Г. Могут ли угнетенные говорить? / Г. Спивак ; пер. А. Горных // Введение в гендерные исследования. Ч. II. Хрестоматия. — под ред. С. Жеребкина. — Х. : ХЦГИ; СПб. : Алетейя, 2001. — С. 649–670.
19. Стародубцева Л. В. Мнемозина и Лета: память и забвение в истории культуры : монография / Л. В. Стародубцева. — Х. : ХГАК, 2003. — 696 с.
20. Суковатая В.А. Лицо Другого: телесные образы Другого в культурной антропологии. Монография. – Х.: ХНУ, 2009. – 520 с.
21. Сучасна культурологія: навч. поібник / під заг. ред. К. В. Кислюка. — К. : Кондор, 2016. — 342 с.
22. Теоретическая культурология / [Ф. Т. Михайлов, С. С. Неретина, А. П. Огурцов и др.]. — М. : Акад. проект; Екатеринбург : Деловая книга; РИК, 2005. — 624 с. — (Сер. «Энциклопедия культурологии»).
23. Теория и методология гендерных исследований : курс лекций / под общ. ред. О. А. Ворониной. — М. : МЦГИ–МВШСЭН–МФФ, 2001. — 416 с.
24. Уолцер М. О терпимости : пер. с англ. / М. Уолцер. — М. : Идея – Пресс, Дом интеллектуальной книги, 2000. — 160 с.
25. Уолцер М. Компания критиков: социальная критика и политические пристрастия XX века : пер. с англ. / М. Уолцер. — М. : Дом интел. книги; Идея-Пресс, 1999. — 354 с.

26. Хальбвакс М. Коллективная историческая память [Электронный ресурс] / М. Хальбвакс // Неприкосновенный запас. — 2005. — № 2–3 (40–41). — Режим доступа к журн. : <http://www.magazines.russ.ru/nz/2005/2/ha2.html>.
27. Хомутов А. Е. Антропология : учеб. пособие / А. Е. Хомутов, С. Н. Кульба : учеб. пособие. — 6-е изд. — Ростов-на-Дону : Феникс, 2008. — 379 с.
28. Флиер А. Я. Культурология для культурологов : учеб. пособие для магистр. и асп., докт. и соиск., а также препод. культурологии. — М. : Акад. проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2002. — 492 с. — (Сер. «Gaudeamus»).
29. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции / Ф. Фукуяма; Пер. с англ. М.Б. Левина — М.: ООО «Издательство АСТ»: ОАО «ЛЮКС». 2004. — 349 с. —(Philosophy).
30. Хаттон П. Х. История как искусство памяти / П. Х. Хаттон ; пер. с англ. В. Ю. Быстров, послесл. И. М. Савельева. — СПб. : Владимир Даль, 2004. — 423 с.

Додаткова

1. Бреский О. От транзитологии к теории Пограничья. Очерки деконструкции концепта «Восточная Европа» / О. Бреский, О. Бреская. — Вильнюс : ЕГУ, 2008. — 336 с.
2. Гендер и общество в истории / под ред. Л.П.Репиной — СПб. : Алетейя, 2007. — 694 с.
3. Грачова С. Пам'ять, контрпам'ять і політика [Електронний ресурс] / С. Грачова // Критика. — 2006. — Число 11. — Режим доступу до журн. : http://www.krytyka.kiev.ua/articles/s.9_11_2006.html.
4. Зверева Г. «Наше прошлое»: конструирование культурной памяти в учебниках российской истории / Г. Зверева // Новое лит. обозрение. — 2005. — № 74 (4). — С. 11-22.
5. История и память. Историческая культура Европы до начала Нового времени : монография / под ред. Л. П. Репиной. — М. : Кругъ, 2006. — 763 с.
6. Міхеєва О. Пам'ятники для забуття [Електронний ресурс] / О. Міхеєва // Критика. — 2006. — Число 9. — Режим доступу до журн. : http://www.krytyka.kiev.ua/articles/s.2_9_2006.html.
7. Рикёр П. Память, история, забвение / П. Рикер ; пер. с фр. И. И. Блауберг [и др.]. — М. : Изд-во гуманит. лит., 2004. — 728 с.
8. Рюзен Й. Может ли вчера стать лучше? О метаморфозах прошлого в истории / Й. Рюзен ; [пер. с нем.] // Диалог со временем : альманах интеллектуальной истории. — М. : Эдиториал УРСС, 2003. — Вып. 10. — С. 48–65.
9. Рябчук М. Культура пам'яті та політика забуття [Електронний ресурс] / М. Рябчук // Критика. — 2006. — Число 1-2. — Режим доступу до журн. : http://krytyka.kiev.ua/articles/s.7_1-2_2006.html.
10. Юкина И. Русский феминизм / И. Юркина. — СПб. : Алетейя, 2007. — 511 с. — (Сер. «Феминистская коллекция»).

15. Інформаційні ресурси

1. <http://www.case-border.org>
2. <http://www.gender.univer.kharkov.ua>
3. <http://www.gender.ru>
4. <http://www.genderstudies.info>
5. <http://www.gumer.info>
6. <http://www.i-u.ru>
7. <http://mirovaya-kultura.ru>
8. <http://yanko.lib.ru>
9. <http://webpodval.ru>